

Lakiosasto

18.5.1998

Työeläkelaitoksille

IKÄÄNTYNEIDEN TYÖTTÖMIEN TYÖLLISTYMISTÄ EDISTETÄÄN

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (HE 73/1998 vp).

1

ESITYKSEN SISÄLTÖ**Määräaikainen erillislaki**

Hallitus esittää uutta, määräaikaista erillislakia, jolla halutaan varmistaa, ettei ikääntyneen työttömän vastaanottama, enintään kymmenen kuukautta kestävä tilapäinen työ heikennä tai muuten vääristä sitä eläketurvaa, joka henkilöllä on odotettavissa aikaisemman ansiotoiminnan perusteella. Koska eläketurva näissä tilanteissa säilyisi aikaisemman, työttömyyttä edeltäneen ansiotoiminnan tasoisena, ikääntynyt työtön voisi ottaa vastaan myös aikaisempaa pienempipalkkaisen työn.

Esityksen mukaan lakia sovelletaan sekä yksityisen että julkisen puolen työeläkkeitä määrättäessä.

Koskee 55 vuotta täyttäneitä henkilöitä, joilla on enintään kymmenen kuukauden työsuhde

Esitetyn uuden lain mukaan 55 vuotta täyttäneiden henkilöiden työeläkkeessä tuleva aika lasketaan sen ansiotason perusteella, joka henkilöllä oli välittömästi ennen työttömyyttä, vaikka hän menisi uuteen, enintään kymmenen kuukautta kestäväan työ- tai virkasuhteeseen. Jos uusi työ on yrittäjätoimintaa, siihen ei sovelleta näitä uusia säännöksiä. Jos uusi työ jatkuu yli kymmenen kuukautta, tuleva aika lasketaan uuden työn ansiotason perusteella.

Jotta tulevan ajan oikeus lasketaan ennen työttömyyttä olleen ansiotason perusteella, edellytetään, että

- henkilöllä on tulevan ajan oikeus voimassa jostain työ- tai virkasuhteesta tai yrittäjätoiminnasta uuden, enintään kymmenen kuukautta jatkuvan työ- tai virkasuhteen alkaessa,
- henkilö on vähintään 55 -vuotias tämän uuden, enintään kymmenen kuukautta jatkuneen työ- tai virkasuhteen alkaessa ja

Lakiosasto

18.5.1998

- henkilö on 1.1.1998 jälkeen ollut työttömänä työnhakijana vähintään 30 päivää. Työttömyysajan ei tarvitse olla yhdenjaksoinen, mutta sen pitää olla täytynyt ennen uuden työ- tai virkasuhteen alkamista. Työttömyysaika todetaan eläkkeenhakijan eläkehakemuksessa antaman tai muun selvityksen perusteella.

Jos edellä esitetyt ehdot täyttyvät, eläkkeen tuleva aika lasketaan aikaisemman ansiotason mukaisesti riippumatta siitä, onko ansiotaso uudessa, enintään kymmenen kuukautta jatkuneessa työsuhteessa aikaisempaa korkeampi vai matalampi. Uudesta työsuhteesta karttuu eläketurvaa normaalien karttumissääntöjen mukaan.

Eläke lasketaan näin riippumatta siitä, jääkö työntekijä tai viranhaltija työ- tai virkasuhteen päätyttyä työkyvyttömyys-, työttömyys- tai yksilölliselle varhaiseläkkeelle taikka myönnetäänkö hänen jälkeensä perhe-eläke.

Jälkikarenssiaika pitenee erillislain tarkoittamissa tilanteissa

Esityksen mukaan uutta, enintään kymmenen kuukautta jatkuvaa työ- tai virkasuhdetta ei oteta huomioon jälkikarenssiaikaa laskettaessa. Näin tulevan ajan oikeus ennen työttömyyttä olleesta ansiotoiminnasta säilyy aikaisempaa pitempään. Sen sijaan uusi yrittäjätoiminta ei jatka jälkikarenssiaikaa.

Voimaantulo

Laki on esitetty tulemaan voimaan 1.7.1998 ja se on voimassa 31.12.2000 saakka. Lakia sovelletaan eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu lain tultua voimaan.

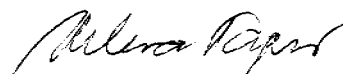
Jotta uutta lakia voidaan soveltaa, uuden, enintään kymmenen kuukautta jatkuvan työ- ja virkasuhteen tulee päättyä 30.6.1998 jälkeen. Toisaalta uuden työ- ja virkasuhteen tulee alkaa viimeistään 31.12.2000.

2

RUOTSINKIELISEN ESITYKSEN TILAAMINEN

Suomenkielinen hallituksen esitys on liitteenä. Ruotsinkielistä esitystä voi tilata Oy Edita Ab:sta, puhelin (09) 5660 566.

ELÄKETURVAKESKUS

Helena Tapio

Riitta Korpiluoma

HE 73/1998 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikainen laki, jolla parannettaisiin ikään-tyneiden työttömien työllistymisedellytyksiä siten, että tällaisen henkilön vastaanottama uusi tilapäinen työ ei heikentäisi eläketurvaa, joka hänellä on odotettavissa aikaisemman ansiotoiminnan perusteella. Näin ikääntynyt työtön voisi eläketurvansa huonontumatta ottaa vastaan myös aikaisempaa pienempi-palkkaisen tilapäisen työn. Tätä varten vähintään 55 vuotta täyttäneiden henkilöiden työeläkkeessä eläkeikään jäljellä oleva aika eli tuleva aika määräytyisi sellaisen ansiotason perusteella, joka henkilöllä oli välittömästi ennen työttömyyttä, vaikka

henkilöllä olisi uusi, enintään kymmenen kuukautta jatkuva työ- tai virkasuhde. Tuleva aika määräytyisi kuitenkin uuden työn ansiotason perusteella, jos uusi työ jatkuisi yli kymmenen kuukautta. Muutoin tulevan ajan säännöstö säilyisi ennallaan.

Ehdotettu laki on tarkoitettu olemaan voimassa 1 päivästä heinäkuuta 1998 31 päivään joulukuuta 2000. Se ei koskisi sellaisia enintään kymmenen kuukautta jatkuvia työ- tai virkasuhteita, jotka ovat jo päättyneet ennen lain voimaantuloa. Se ei myöskään koskisi niitä työ- tai virkasuhteita, jotka alkavat lain voimassaoloajan päätyttyä.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Työntekijäin eläkelain (395/1961; TEL) 6 a §:ssä säädetään työkyvyttömyyden alkamisen ja eläkeiän täyttämisen välisen ajan eli tulevan ajan lukemisesta eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi. Pykälän 3 momentin mukaan jos työntekijä on saanut työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain 26 §:n 2 momentin perusteella ennen kuin työsuhteen päättymisestä on kulunut 360 päivää, luetaan tämän työsuhteen perusteella myönnettävää työkyvyttömyyseläkettä määrättäessä tuleva aika eläkkeeseen oikeuttavaksi. Mainittua 360 päivää laskettaessa jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta työntekijä on saanut jotakin TEL:n 6 a §:n 2 momentissa mainittua etuutta.

TEL:n 6 b §:n 1 momentin mukaan tuleva aika luetaan eläkkeeseen oikeuttavaksi ensisijaisesti vähintään kuusi kuukautta jatkuneen työsuhteen perusteella edellyttäen, että eläkkeen perusteena oleva palkka tässä työsuhteessa on vähintään TEL:n piiriin pääsemiseksi vaadittavan rajamäärän suuruinen. Tämä rajamäärä on 1 156,69 markkaa kuukaudessa vuonna 1998. Tästä pääsäännöstä on eräitä poikkeuksia, joiden mukaan tuleva aika voidaan liittää myös alle kuusi kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen tai työsuhteeseen, jossa ansiot jäävät alle mainitun rajamäärän.

TEL:n 6 b §:n 3 momentin mukaan uusi, vähintään kuusi kuukautta jatkunut työ- tai virkasuhde taikka yrittäjätoiminta, jossa työ-ansiot ovat vähintään edellä mainitun TEL:n rajamäärän suuruiset, lakkauttaa tulevan ajan oikeuden edellisestä työsuhteesta. Tällöin tuleva aika liitetään tähän uuteen työ- tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan. Näin tapahtuu myös, jos henkilöllä on ennen sairauden tai työkyvyttömyyden alkamista lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (132/1962; LEL) alaisia ansiota vähintään tässä laissa säädetyn, niin sanotun ylemmän rajamäärän verran. Tämä LEL:n mukainen rajamäärä on vuonna 1998 14 600 markkaa kalenterivuodessa.

Tulevasta ajasta ovat omat säännöksensä LEL:n 7 ja 7 a §:ssä ja merimieseläkelain (72/1956) 12 a ja 12 b §:ssä. LEL:n mukaan tulevan ajan ansiot määräytyvät yleensä pitemmältä ajalta kuin TEL:ssä. LEL:n tulevan

ajan säännöksiä sovelletaan myös taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain (662/1985) mukaisiin eläkkeisiin.

Myös julkisella sektorilla on omat säännöksensä tulevasta ajasta ja eläkkeen karttumasta. Valtion eläkelain (280/1966) osalta asiasta säädetään lain 5 a ja 5 b §:ssä. Kunnallisissa työ- tai virkasuhteessa olevien osalta tulevasta ajasta ovat säännökset kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön 4 §:n 4—8 momentissa ja 4 a §:ssä.

Edellä mainittujen säännösten mukaan määräytyy se, mihin yksityisen ja julkisen puolen työeläkelakien alaiseen työ- tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan tuleva aika liitetään.

Nykyisin ikääntyneen työttömän tulevan ajan eläke lasketaan siten työttömyyttä edeltäneen ansiotason perusteella, jos tulevan ajan oikeus oli voimassa työttömyysturvalain 26 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ensimmäisenä lisäpäivänä eikä hän mene uuteen, vähintään kuusi kuukautta jatkuvaan työsuhteeseen. Jos hän ottaa vastaan vähintään kuusi kuukautta jatkuvan työsuhteen, tulevan ajan eläke lasketaan tämän uuden työsuhteen ansioiden perusteella. Jos ansiotaso uudessa työssä on aikaisempaa ansiotasoa alhaisempi, eläketurva pienenee työn vastaanottamisen vuoksi.

Vuoden 1994 työeläkeuudistuksen tavoitteena oli mahdollisimman monen työkykyisen henkilön pitäminen työelämässä tai palauttaminen työelämään. Myös vuoden 1996 työeläkelakien muutosten tarkoituksena oli kannustaa työssä pysymistä siten, että työntekoa jatkamalla ansaittaisiin parempi eläke kuin siirtymällä ennen vanhuuseläkeikää pois työelämästä. Myös hallitusohjelmassa on korostettu työskentelyn ensisijaisuutta sosiaaliturvan ansainnassa. Työtä tekemällä pitäisi ansaita parempaa eläketurvaa kuin sosiaalietuuksia saamalla.

Ikääntyviä pitkäaikaistyöttömiä koskevassa tutkimuksessa todettiin, että osa työttömyyspäivärahaa saavista pitkäaikaistyöttömistä oli halukkaita ottamaan vastaan tarjolla olevaa työtä työmarkkinoilta. Ikääntyneiden työttömiä ei kuitenkaan ole helppoa työllistää aikaisemman ansiotason turvaaviin töihin. Koska aikaisempaa pienempipalkkaisen tilapäisenkin työn vastaanottaminen pienentää

odotettavissa olevaa eläkettä, osa ikääntyneistä työttömistä ei uskalla hakeutua työhön edes tilapäisesti.

2. Ehdotetut muutokset

Ikääntyvien työttömien työllistymisen edistämiseksi ehdotetaan säädettäväksi määräaikainen laki, jonka mukaan tulevaa aikaa ei liitettäisi kymmenen kuukauden tai sitä lyhyempään työ- tai virkasuhteeseen, jos tämän uuden työ- tai virkasuhteen alkaessa on vielä oikeus tulevaan aikaan aikaisemmasta ansiotoiminnasta. Tällöin ikääntyneen työttömän tulevan ajan eläke laskettaisiin edelleen työttömyyttä välittömästi edeltäneen ansiotason perusteella. Edellytyksenä olisi, että työtön on täyttänyt 55 vuotta uuden työ- tai virkasuhteen alkaessa ja hän on ollut 1 päivän tammikuuta 1998 jälkeen työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa vähintään 30 päivää. Tämän ajanjakson ei tarvitse olla yhdenjaksoinen, mutta sen tulee olla täyttynyt ennen uuden, enintään kymmenen kuukautta jatkuvan työ- tai virkasuhteen alkamista. Hallinnollisista syistä on tarkoitukseenmukaista, että työttömyysaika todetaan eläkkeenhakijan eläkehakemuksessaan antaman tai muun selvityksen perusteella.

Uuden enintään kymmenen kuukautta jatkuvan työ- tai virkasuhteen tulee päättyä 30 päivän kesäkuuta 1998 jälkeen. Toisaalta sen tulee alkaa viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2000.

Kun edellä esitetyt ehdot täyttyvät, uusi työ- tai virkasuhde ei lakkauttaisi oikeutta tulevaan aikaan edellisestä ansiotoiminnasta, jos tulevan ajan oikeus oli siitä vielä voimassa uuden työn alkaessa. Tällöin tuleva aika laskettaisiin aikaisemman ansiotason mukaisesti riippumatta siitä, olisiko ansiotaso uudessa enintään kymmenen kuukautta jatkuneessa työsuhteessa aikaisempaa korkeampi tai matalampi. Uudesta työskentelystä karttuisi eläketurvaa normaalisääntöjen mukaan eli 1,5 prosenttia vuodessa sitä edeltävän vuoden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 60 vuotta ja tämän jälkeen 2,5 prosenttia. Eläke laskettaisiin näin riippumatta siitä, jääkö työntekijä tai viranhaltija työsuhteen päätyttyä työkyvyttömyys-, työttömyys- tai yksilölliselle varhaiseläkkeelle taikka myönnetäänkö hänen jälkeensä perhe-eläke.

Uuden työn vastaanottaminen ei saisi myöskään johtaa siihen, että tulevan ajan

oikeus aikaisemmasta ansiotoiminnasta lakkaa uuden työ- tai virkasuhteen vuoksi. Sellaisilla työttömällä, jotka saavat työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain 26 §:n 2 momentin mukaan eli, jotka saavat niin sanotun lisäpäivän ennen kuin jälkikarenssiaika on kulunut umpeen, tulevan ajan oikeus säilyy jo nykyisten säännösten mukaisesti työttömyyseläkeikään asti. Jos ikääntyneen työttömän uusi työ- tai virkasuhde alkaa ennen lisäpäivää, saattaa uuden työ- tai virkasuhteen seurauksena olla tulevan ajan oikeuden menettäminen aikaisemmasta, ennen työttömyyttä olleesta ansiotoiminnasta. Tämän estämiseksi ehdotetaan, että uutta, enintään kymmenen kuukautta jatkuvaa työ- tai virkasuhdetta ei otettaisi huomioon laskettaessa niin sanottua jälkikarenssiaikaa eli sitä aikaa, jonka tulevan ajan oikeus on voimassa ansiotoiminnan päättymisen jälkeen.

Muutoin tulevan ajan säännöstö säilyisi ennallaan.

Ehdotettujen muutosten seurauksena ikääntyneet työttömät voisivat ottaa vastaan työmarkkinoilla tarjolla olevaa sellaistaakin tilapäistä työtä, jossa ansiot jäävät aikaisempia työansioita pienemmiksi ilman, että odotettavissa oleva eläke tilapäisen työskentelyn vuoksi pienenesi.

Laki ehdotetaan säädettäväksi määräaikaisena. Tämä on perusteltua työllisyysilanteen jatkuvan paranemisen vuoksi ja siksi, että lain voimassa ollessa voidaan selvittää sen vaikutukset ikääntyneiden työttömien työllistymiseen ja heidän eläketurvaansa sekä uudistuksesta aiheutuviin kustannuksiin.

Työmarkkinajärjestöjen tarkoituksena on 12 päivänä joulukuuta 1997 solmitun tulopoliittisen kokonaisratkaisun mukaisesti yhdessä työeläkelaitosten kanssa laajemmin selvittää vuoden 1998 loppuun mennessä eri varhaiseläkemuotojen käyttöön liittyvät kysymykset ja muutostarpeet. Tarkoituksena on myös vuoden 1998 loppuun mennessä selvittää, onko vanhempien työntekijöiden työssä pysymisen edistämiseksi tarpeen muuttaa työnantajien omavastuukustannuksia työttömyys- ja työkyvyttömyyseläkkeissä.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Uudistuksen kustannusvaikutukset riippuvat siitä, missä määrin uudet säännökset johtavat 55 vuotta täyttäneiden työttömien työllistymiseen. Uudistuksen pääasiallinen ta-

loudellinen vaikutus ilmenisi työttömyysturvamenojen säästönä. Mikäli uudistuksen seurauksena työllistyisi vuodessa 2 000 henkilöä, olisi kokonaissäästö työttömyysturvamenossa vuosina 1998—2001 karkeiden arvioiden mukaan yhteensä noin 150 miljoonaa markkaa. Työttömyyskassojen keskuskassan maksu työeläkejärjestelmälle pieneneisi jonkin verran, mikä aiheuttaisi vastaavan lisäyksen työeläkemaksuun. Vuotuiset työeläkemenot kasvaisivat lähivuosisikymmeninä lisäksi arviolta pari miljoonaa markkaa.

Laskelmat perustuvat sille olettamukselle, että keskimääräinen palkkataso olisi arviolta 20 % aikaisempaa matalampi ja että tällöin syntyisi 1 000 uutta työpaikkaa.

4. Asian valmistelu

Esitys perustuu edustavimpien työmarkkinajärjestöjen 7 päivänä toukokuuta 1998 tekemään sopimukseen.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Valmisteluun ovat osallistuneet myös valtiovarainministeriö, Eläketurvakeskus ja Kuntien eläkevakuutus sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Palvelutyönantajat ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, AKAVA ry, Valtion yhteisjärjestö VTY ry ja Kunta-alan ammattiliitto KTV ry.

5. Voimaantulo

Ehdotettu laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1998. Laki olisi määräaikainen ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2000.

Lakia sovellettaisiin eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu tämän lain tultua voimaan.

Lain voimassaolon jälkeen sattuneissa eläketapahtumissa lakia sovellettaisiin edelleen sellaisiin työ- tai virkasuhteisiin, jotka ovat alkaneet lain voimassaoloaikana.

6. Säättämisjärjestys

Ehdotettu laki voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyksessä. Ehdotetulla lailla halutaan varmistaa, ettei ikääntyneen työttömän vastaanottama uusi, enintään 10 kuukautta kestävä tilapäinen työ heikentäisi tai muuten vääristäisi sitä eläketurvaa, joka tällaisella henkilöllä on odotettavissa aikaisemman ansiotoiminnan perusteella. Henkilön eläketurva säilyisi joka tapauksessa aikaisemman työttömyyttä edeltäneen ansiotoiminnan tasoisena.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sen estämättä, mitä työntekijäin eläkelain (395/1961) 6 a ja 6 b §:ssä, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (132/1962) 7 ja 7 a §:ssä, merimieseläkelain (72/1956) 12 a ja 12 b §:ssä ja valtion eläkelain (280/1966) 5 a ja 5 b §:ssä säädetään sekä kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön 4 §:n 4—8 momentissa ja

4 a §:ssä määrätään, tulevaa aikaa ei lueta eläkkeeseen oikeuttavaksi enintään kymmenen kuukautta jatkuneen työ- tai virkasuhteen perusteella, jos

1) tulevan ajan oikeus mainittujen lakien tai eläkesäännön kohtien mukaan on voimassa muusta työ- tai virkasuhteesta taikka yrittäjätoiminnasta sanotun enintään kymmenen kuukautta jatkuneen työ- tai virkasuhteen

alkaessa,

2) työntekijä tai viranhaltija on vähintään 55-vuotias sanotun enintään kymmenen kuukautta jatkuneen työ- tai virkasuhteen alkaessa,

3) työntekijä tai viranhaltija on ollut työtömänä työnhakijana työvoimatoimistossa vähintään 30 päivää sekä 1 kohdassa tarkoitettun tulevaan aikaan oikeuttavan työ- tai virkasuhteen taikka yrittäjätoiminnan päättymisen että 1 päivän tammikuuta 1998 jälkeen ja

4) edellä 1 kohdassa tarkoitettu enintään kymmenen kuukautta jatkunut työ- tai virkasuhde on alkanut 3 kohdassa tarkoitettun työttömyysajan jälkeen; lisäksi edellytetään, että työsuhde päättyy aikaisintaan 30 päivän kesäkuuta 1998 jälkeen tai alkaa viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2000.

Työntekijän tai viranhaltijan on esitettävä selvitys 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettusta työttömyysajasta eläkehakemuksen yhteydessä.

2 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitettua enintään kymmenen kuukautta jatkunutta työ- tai virkasuhdetta ei oteta huomioon laskettaessa 1 §:ssä mainituissa lakien tai eläkesäännön kohdissa tarkoitettua 360 tai 540 päivää.

3 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1998 ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2000.

Tätä lakia sovelletaan eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu tämän lain tultua voimaan.

Tämän lain voimassaolon jälkeen tätä lakia sovelletaan kuitenkin edelleen 1 §:ssä tarkoitettuihin enintään kymmenen kuukautta jatkuneisiin työ- tai virkasuhteisiin, jotka ovat alkaneet tämän lain ollessa voimassa.

Helsingissä 15 päivänä toukokuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Terttu Huttu-Juntunen